

- protection in the system of continuing education. International Journal of Management (IJM). Vol. 11, Issue 7, 436-441. https://www.academia.edu/46772110/TRAINING_OF_MANAGERS_ON_LABOR_PROTECTION_IN_THE_SYSTEM_OF_CONTINUING_EDUCATION [in English].
- Slabko, V.M. (2015). Formuvannia tekhnichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia tekhnolohii v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of technical competence of the future technology teacher in the process of professional training]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 51, 267-271. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8187> [in Ukrainian].
- Tsili staloho rozvytku ta Ukrayina [Goals of sustainable development and Ukraine]. *Natsional'na dopovid' - National report*. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> [in Ukrainian].
- Zhytomyrska, T. (2022). Tekhnichna kultura maibutnikh menezheriv morskoi haluzi [Technical culture of future managers of the maritime industry]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Serii: pedahohichni nauky, 29(2), 234-251. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1048> [in Ukrainian].

УДК 378.013

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.84-96](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.84-96)

Калюжна Тетяна Григорівна – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Kaluzhna Tatiana – Candidate of Philosophy, Senior Researcher, Leading Researcher of the Andragogy Department of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3118-2575>

E-mail: tt-dd-kk@ukr.net

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. В оглядовій статті наголошено на значенні української науки, діяльності українських вчених для розвитку економіки, обороноздатності нашої держави в умовах війни росії проти України. Висвітлено окремі аспекти підтримки міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, вчених в умовах російсько-української війни. Акцентовано увагу на програмах і проєктах підтримки та допомоги міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, організаторами яких є міжнародні організації, фізичні особи, які пропонують фінансову допомогу, забезпечення проживанням, пропозиції

навчання і працевлаштування. Проаналізовано діяльність окремих мереж підтримки українських науковців здобувачів освіти та дослідників з усього світу. Особливу увагу приділено підтримці українських дослідників європейськими країнами. Автором розглянуто вебсайти та вебсторінки для віддаленого доступу за кордоном, де зібрано перелік важливих електронних ресурсів із програмними інструментами, інформацією та ідеями для підтримки переміщених дослідників з України.

Проаналізовано окремі онлайн заходи на підтримку освіти і науки, українських науковців, проведені в Україні за участі іноземних партнерів з проблематики щодо розширення дослідницької співпраці; збереження наявного співробітництва; відновлення пошкоджених освітніх і науково-дослідницьких систем та інфраструктури; подальшої ефективної підтримки України й української освіти і науки з можливостями продовжити їхню участь у високоякісних наукових проектах та міжнародній дослідницькій співпраці; здійснення перебудови наукової та академічної систем України у воєнний та післявоєнний періоди.

Ключові слова: наука в Україні; міжнародна допомога; українські дослідники; наукові дослідження; війна росії проти України.

Kaluzhna Tatiana

INTERNATIONAL SUPPORT FOR UKRAINIAN SCIENTISTS IN THE CONDITIONS OF WAR

Abstract. *The review article emphasizes the importance of Ukrainian science, the activities of Ukrainian scientists for the development of the economy, the defense capability of our state in the context of Russia's war against Ukraine. Some aspects of the international scientific community's support of Ukrainian researchers and scientists in the context of the Russian-Ukrainian war are highlighted. Attention is focused on the programs and projects of support and assistance of the international scientific community to Ukrainian researchers, organized by international organizations, individuals who offer financial assistance, accommodation, training and employment. The activities of individual support networks for Ukrainian scientists and researchers from around the world are analyzed. Particular attention is paid to the support of Ukrainian researchers by European countries. The author reviews websites and web pages for remote access abroad, where a list of important electronic resources with software tools, information and ideas to support displaced researchers from Ukraine is collected.*

Separate online events in support of education and science, Ukrainian scientists, held in Ukraine with the participation of foreign partners on the issues of expanding research cooperation; preserving existing cooperation; restoring damaged educational and research systems and infrastructure; further effective support of Ukraine and Ukrainian education and science with opportunities to continue their participation in high-quality research projects and international research cooperation; restructuring of scientific and academic systems are

analyzed.

Key words: *science in Ukraine; international assistance; Ukrainian researchers; scientific research; russian war against Ukraine.*

Постановка проблеми, її актуальність. Україна сьогодні переживає тяжкі часи. Військова агресія росії проти нашої держави є безпрецедентним порушенням основних прав людини, посяганням на життя, демократію, свободу думки та переконань. Вторгнення засуджує увесь науковий світ. Більше ніж 160 нобелівських лауреатів підписали відкритого листа на підтримку України, в якому дії російської влади порівнюються з агресією нацистської Німеччини. Серед тих, хто взяв участь в акції – біологи Еммануель Шарпентьє та Дженніфер Даудна, медики Сін'я Яманака й Вільям Келін-молодший, фізики Райнгард Генцель і Беррі Беріш та інші.

Наперекір новим викликам часу – спершу пандемії коронавірусу, потім жорстокого вторгнення російської федерації на територію нашої держави наука залишається рушійною силою прогресу людства. Адже результати новітніх досліджень ще раз підтвердили кардинальний вплив на розвиток економіки, медицини, екології, освіти, соціальної сфери та сільського господарства і, особливо важливо для України, – безпеки держави.

Лише за останні п'ять років у взаємодії з високотехнологічним вітчизняним бізнесом науковці тільки трьох провідних політехнічних університетів України реалізували низку робіт, які сьогодні мають надзвичайно важливе значення для сектору реальної економіки. Серед них 23 роботи отримали Державні премії України в галузі науки і техніки, 6 мають економічний ефект у понад 14 мільярдів гривень. Від початку війни значна частина вчених вимушено залишила місця постійного перебування, аби знайти безпечні умови для життя. Ворог зруйнував та пошкодив наукові установи, заклади освіти, обладнання, що також має вплив на подальші результати наукової діяльності (Наука під час війни, 2022).

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Результати наукового пошуку свідчать про невелику кількість наукових джерел щодо міжнародної підтримки українських науковців в умовах війни, більшість наукових публікацій присвячено проблемам освіти та освітан і лише невелика кількість публікацій порушує проблему міжнародної підтримки українських дослідників в умовах війни. Важливого значення набуває те, що на зустрічі міністрів науки країн G7 (2022) було акцентовано увагу на функціонуванні української науково-освітньої системи в умовах російської агресії, наголошено на міжнародній підтримці українських науковців під час війни, створенні можливостей продовжувати наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність. Слід підкреслити, що у своїх виступах міністри науки країн G7 висловили готовність і надалі допомагати та підтримувати Україну та українських науковців (Країни G7... 2022).

В окремих публікаціях (Шевчук, & Шевчук, 2022) окреслено виклики для системи вищої освіти України, що постали перед нею після

російського вторгнення в Україну 2022 р., реагувати на які вкрай необхідно задля збереження вищої освіти в Україні та підвищення її вкладу у соціально-економічний розвиток країни та її регіонів, а також розглянуто проблеми втрати кадрового потенціалу, зумовлену вимушеним переселенням науковців закордон. Привертає увагу публікація (Познанська, Канцур, & Назарко, 2022), в якій акцентовано увагу на втратах людського капіталу під час війни, запропоновано заходи з підтримки українських компаній і дослідників, які повертаються з-за кордону та внутрішньо-переміщених осіб, реформування освіти, сприяння розвитку цифрової культури, забезпечення добробуту працівників компаній, забезпечення гнучкості бізнес-процесів та трансформацію бізнес-діяльності тощо. Водночас здійснений нами аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що темі міжнародної підтримки українських науковців в умовах війни приділено недостатньо уваги, що зумовило вибір теми нашої публікації.

Мета статті – охарактеризувати допомогу міжнародної наукової спільноти українським дослідникам в умовах повномасштабної війни росії проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досить складно охопити увагою реакцію усього світу на підле вторгнення росії в Україну, окремо відмітити майже кожну країну різних континентів, які співчували українському народу і пропонували свою допомогу. Особливої уваги заслуговує портал «Європейський дослідницький простір для України» – це надання інформації та послуг підтримки для українських дослідників і дослідників, які вимушені виїхати з України. Портал об'єднує ініціативи на рівні ЄС, від країни та від неурядових груп. Він має на меті допомогти постраждалим дослідникам знайти житло та роботу, полегшити визнання їхніх дипломів та запропонувати інші послуги. Портал запущено в існуючій мережі EURAXESS, яка підтримує дослідників, об'єднуючи понад 600 центрів і 43 національних порталів в країнах-членах ЄС і країнах, асоційованих з Horizon Europe. Інші ініціативи ЄС включають доступ до Science4Refugees, існуючої ініціативи EURAXESS, яка надає біженцям стажування, роботу на неповний та повний робочий день, а також доступ до Європейського дослідницького співтовариства та MSCA – Дослідники під загрозою. Привертає увагу InSPIREurope — це загальноєвропейська ініціатива для підтримки дослідників, які перебувають у групі ризику через дискримінацію, переслідування, страждання чи насильство. Ініціатива, що фінансується Європейською комісією Марі Складовської-Кюрі, здійснюється в Університеті Мейнута в Ірландії та координується Scholars at Risk Europe. InSPIREurope об'єднує різноманітних партнерів, у тому числі EUA, для спільної роботи з розширення підтримки дослідників, які знаходяться в групі ризику. Мета полягає в створенні скоординованого, міжгалузєвого, загальноєвропейського альянсу для дослідників. Основа проекту полягає у тому, що досконалість у дослідницькій діяльності залежить від відкритої наукової дискусії та ґрунтується на різноманітності ідей і точок зору. Коли дослідники знаходяться під загрозою та

включаються з участі в глобальному дослідницькому колі, під загрозою опиняються не лише їхні життя та кар'єра, але й якість та саме майбутнє дослідження (Ініціатива з підтримки... 2022).

Слід зазначити, що під час повномасштабної російсько-української війни наукові та інші організації багатьох країн світу надають українським ученим в умовах війни фінансову та грантову підтримку, пропонують академічні програми, стипендії та інші можливості для учасників наукового процесу. До прикладу, країни Балтії запропонували науковцям, що через військові дії залишили Україну, стажування та навчання в університетах Литви, Латвії та Естонії. Консорціум партнерів створив проєкт Ukrainian Global University, який має на меті надати українським студентам, науковцям і викладачам можливість долучатися до програм закордонних університетів та інституцій (Дорогою війни – День науки в Україні-2022, 2022).

Неоціненну допомогу нашій країні надає Туреччина. Генеральне консульство України в Стамбулі з 29 травня 2022 р. публікує корисні посилання для українських науковців, освітян і здобувачів освіти для полегшення їхнього перебування за кордоном.

Таблиця 1

**Перелік корисних посилань у сфері освіти і науки
для вимушено переміщених осіб з України**

Джерело	Зміст
Освіта в Україні в умовах воєнного стану http://emergency.mon.gov.ua/	Вебсайт створено для профільних міністерств, місцевих органів влади, закладів освіти та педагогічних працівників у країнах Європи для надання підтримки здобувачам освіти в процесі адаптації до нових умов і навчальних програм у країнах їх тимчасового перебування.
Методичні рекомендації щодо використання Всеукраїнської школи онлайн https://bit.ly/37hBAhE	Покрокові інструкції для педагогічних працівників і здобувачів освіти, перекладені на різні мови.
EducationUaBot (telegram-бот) https://t.me/EducationUaBot	Освітній чат-бот для здобувачів освіти та педагогічних працівників, які, в тому числі, тимчасово перебувають за кордоном.
InfoScience Bot (telegram-бот) https://t.me/InfoScienceBot	Інформаційний помічник для вчених та інноваторів від МОН України, що містить актуальну інформацію про відкриті програми, проєкти та ініціативи в Україні та країнах-партнерах для українських науковців та інноваторів.
Національний мультипредметний тест https://cutt.ly/vH05GQ1	Актуальна інформація про проведення НМТ в країнах Європи.
Навчання під час війни https://osvitanow.org/	Платформа для батьків і педагогічних працівників, створена ГС «Освіторія» в партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та за підтримки МОН України для

	надання відповідей на поширені питання стосовно навчання в Україні та за кордоном під час воєнного стану, інформацію про можливості та допомогу.
Дистанційне навчання https://cutt.ly/yNyGdN7	Сторінка на офіційному вебсайті МОН України з інформацією та посиланнями на доступні онлайн-ресурси та платформи для навчання українських здобувачів освіти.

Джерело: складено автором на основі опрацювання публікації (Важливе про освіту в умовах воєнного стану в Україні. 2022, 29 травня)

Вважаємо за доцільне зазначити, що МОН України запущено телеграм-бот з актуальними можливостями для науковців в університетах та інституціях за кордоном. Компанія Elsevier відкрила українським медикам безкоштовний доступ до електронних платформ ClinicalKey, Complete Anatomy та Osmosis. Також українським науковцям відкрили доступ до електронних ресурсів, які доступні у межах проєкту Research4Life.

Європейська комісія запустила новий портал ERA4Ukraine – єдиний центр інформації та послуг підтримки для українських дослідників, змушених залишити Україну через війну, яку веде росія (Дорогою війни – День науки в Україні-2022, 2022). Для допомоги українським науковцям і студентам під час війни ЄС створено сайт #ScienceForUkraine та відповідні сторінки у Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram. На сайті розміщено пропозиції щодо проживання, навчання й віддаленої роботи, зокрема в галузі гуманітарних наук і мистецтва. Також на сайті є посилання на інші програми підтримки.

Зазначимо, що ініціативною групою представників ЗВО, установ, громадських організацій – Київського академічного університету, Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, Київського національного університету імені Т. Шевченка, КНЕУ імені В. Гетьмана, ГО «Агенція європейських інновацій» і «Клуб економістів», Інституту математики НАН України, Національного фонду досліджень України та іншими створено проєкт UAScience.Reload («Українська наука: перезавантаження»), мета якого – розробка рекомендацій для державних органів, наукових установ, закладів вищої освіти та інших організацій України, а також таких організацій за кордоном та міжнародних інституцій для підтримки української науки, українських дослідників. Як зауважила виконавча директорка Національного фонду досліджень України О. Полоцька, ініціатива народилася майже одразу після початку війни. Учасники-організатори пройшли шлях від шокового стану до напрацювання конкретних завдань, спрямованих на одну загальну мету – допомогти українській науковій спільноті впоратись з жакливими викликами, які поставила війна. Одним з ключових завдань від початку війни, як наголосила О. Полоцька, є пошуки шляхів забезпечення грантової підтримки досліджень і розробок, фінансування яких було призупинено внаслідок спрямування коштів, передбачених на ці цілі для НФДУ, до

резервного фонду держбюджету. Але насамперед слід було з'ясувати стан і можливості грантоотримувачів продовжити власні дослідження, виходячи з сьогоденного стану речей. Так, Нацфонд звернувся до 169 команд проєктів з виконання наукових досліджень і розробок, які були призупані, з питанням щодо інституційної й організаційної спроможності продовжувати дослідження в умовах воєнного стану. У результаті виявилось, що лише 57 команд зі 169 готові продовжувати роботу за обставин, що склались. 62 команди можуть продовжити виконання роботи за певних обставин, а 50 відповіли, що на даному етапі взагалі не зможуть продовжувати власні дослідження (Науковці під час війни: виявити потреби і впоратись з викликами. 2022, 27 червня).

Привертає увагу один із напрямів проєкту UAScience.Reload – проведення широкомасштабного опитування: що відбувається з науковцями під час війни, куди вони переїхали, які їхні особисті потреби і потреби, що пов'язані з науковою діяльністю. Результати дослідження представила наукова координаторка та проєктна менеджерка Наукового парку Academ.City Київського академічного університету НАН України А. Луценко. З 1 квітня по 2 травня онлайн-опитування пройшли 2173 науковця.

Як свідчать результати цитованого дослідження, 54% респондентів є науково-педагогічними працівниками за основним місцем роботи, а 32% – науковими. 63,4% респондентів працюють у державних закладах вищої освіти, 22,6% – в інститутах Національної академії наук України. Майже 84% наукових і науково-педагогічних працівників вказали, що їхнє матеріальне становище погіршилось порівняно з довоєнним часом.

За А. Луценко, 75% вчених не займаються іншою діяльністю, крім наукової та/або науково-педагогічної. Тобто в них фактично немає іншої можливості заробляти кошти. 81% респондентів вказали, що вони продовжують отримувати заробітну плату в установі, де працюють. Майже половина вчених змінила своє місце перебування. 47,2% залишились в Україні і не змінювали місце проживання через війну. 38,1% знаходяться в Україні, але змінили своє місце проживання. За кордоном перебувають 14,6% науковців. Найбільше науковців серед тих, хто перебуває в Україні, у Києві (майже 20%), Черкаській (10,6%), Львівській (9,9%), Харківській (9,7%), Вінницькій (5,7%) областях. Серед тих, хто перебуває за кордоном, у Німеччині (26,8%) та Польщі (25,1%). Важлива деталь, на якій акцентовано увагу, у цьому випадку не йдеться про те, що всі, хто виїхав, працевлаштовані, а лише про міграцію (Науковці під час війни..., 2022).

Проте, на запитання, чи є змога займатись науковою діяльністю у тому ж обсязі, що і в довоєнний час, 72,9% відповіли, що не можуть собі цього дозволити. Серед основних причин науковці назвали відсутність інтересу, апатію, безпековий фактор, специфіку роботи, яка передбачає перебування на робочому місці (наприклад, якщо людина переїхала, то не має доступу до лабораторії), технічні причини (перебої з Інтернетом і зв'язком) (Науковці під час війни..., 2022).

Варто підкреслити, що підтримати науковців під час війни в Україні і тих, які змушені були виїхати за кордон, зголосилися громадські організації та компанії, які мають безпосереднє відношення до науки і

освіти. До прикладу, компанія Clarivate створила вебсторінку, де зібрано перелік важливих електронних ресурсів із програмними інструментами, інформацією та ідеями для підтримки переміщених дослідників з України. На сайті йдеться про можливість отримання доступу до однієї з найбільших реферативних, бібліографічних баз даних Web of Science – для переміщених українських учених, які раніше отримали доступ до цієї бази даних через свої установи в Україні (в межах укладених установами договорів з ДНТБ України). Для налаштування віддаленого доступу за кордоном ученим необхідно звернутися до команди підтримки Clarivate (wosg.support@clarivate.com) із наданням інформації про українську устанovu, в якій працює дослідник.

Ex Libris, який входить до складу Clarivate, пропонує всім українським бібліотекам безкоштовне користування системою міжбібліотечного абонементу RapidILL, в межах якого українським дослідникам, бібліотекарям та студентам надано зручний віддалений доступ до повнотекстових колекцій понад 500 бібліотек з усього світу. Крім того, на порталі Research Professional News публікують матеріали про події в Україні та їхній вплив на академічне середовище, інформацію про можливості, створені з метою підтримки українських дослідників (Компанія Clarivate ..., 2022).

Підкреслимо, що велика кількість міжнародних організацій і фізичних осіб запропонували українським дослідникам, викладачам, культурним діячам, менеджерам, дизайнерам, митцям фінансову допомогу, забезпечення проживання, пропозиції працевлаштування і навчання за кордоном (табл. 2).

Таблиця 2

Допомога міжнародної наукової спільноти українським дослідникам під час повномасштабної війни росії проти України (2022)

Країна, програма, контакти	Зміст програми
ФРАНЦІЯ Програма PAUSE – Солідарність з Україною pause@college-de-france.fr	Допомога українським дослідникам у декількох напрямках: Установам-партнерам програми надається фінансова допомога для організації; можливість прийому та перебування у Франції українського дослідника/ дослідниці та його/її сім'ї протягом трьох місяців.
НІМЕЧЧИНА Допомога з працевлаштуванням ainsley.e.morse@dartmouth.edu	Для письменників і вчених пропонують працевлаштування у Дартмутському коледжі. Коледж також може допомогти з візою.
ІЗРАЇЛЬ Фонд екстрених стипендій для українських студентів intlprojects@tauex.tau.ac.il	TAU (Тель-Авівський Університет) запустив Фонд екстрених стипендій для українських студентів (Graduate Students); можливість продовжувати навчання в TAU.
ЛИТВА	Університет Вітовта Великого в Каунасі, Литва

Допомога з проживанням від університету Вітовта Великого milda.alisauskiene@vdu.lt	(Vytauto Didžiojo universitetas, Vytautas Magnus University) пропонує розміщення в гуртожитках та гостьових будинках 50 викладачів та 500 студентів з України.
Допомога з проживанням від артистів Вільнюського театру info@lowair.lt	Організація має можливість забрати вас від кордону з Польщею або Литвою, надати безкоштовне житло для 2-4 осіб, три місяці, запропонувати студії та приміщення для репетицій, консультації та допомогу в організації професійної кар'єри, сприяти у пошуку творчих та викладацьких можливостей.
Допомога з проживанням від простору Tech Zity. info@techzity.com, Facebook	Простір Tech Zity пропонує допомогу з проживанням, пошуком роботи та забезпечує місцем для творчості
ЛАТВІЯ Допомога з приміщенням для роботи та відпочинку hello@rigabiennial.com	Ризька міжнародна біснале сучасного мистецтва пропонує приміщення для роботи, читання і відпочинку, юридичну допомогу
УГОРЩИНА Допомога з проживанням hotline@mome.hu	Університет мистецтва та дизайну Мохой-Надя надає свої приміщення для розміщення українців, забезпечує їх харчуванням, пропонує безкоштовні курси.
ПОЛЬЩА Допомога з проживанням та фінансами weronika@pogranicze.s ejny.pl	Borderland Foundation може запропонувати проживання на місяць, робоче місце та стипендію в розмірі 1000 євро. Фонд готовий приймати митців разом із сім'ями.
Допомога з проживанням і роботою. mail.amu.pan@gmail.com, Facebook	Польська академія наук (Polish Academy of Science) пропонує допомогу у пошуках житла й роботи для українських дослідників.
Програма для українських дослідників bwz@pan.pl Mateusz.Bialas@pan.pl	Національна академія наук України (NASU), Польська академія наук (Polish Academy of Science) відкривають нову програму підтримки, співпраці з українськими дослідниками.
РУМУНІЯ Допомога з проживанням і навчанням від університету Бухареста mpe@unibuc.ro	Університет Бухареста пропонує проживання та продовження навчання в університеті для українських студентів, а також працевлаштування для викладачів. Університет готовий виділити 40 кімнат у гуртожитку, а також допомогти з транспортом від кордону.
ЧЕХІЯ Фінансова допомога та	Університет Масарика пропонує фінансову допомогу студентам, а викладачам —

проживання ukraine@muni.cz	працевлаштування, проживання у гуртожитках університету.
Допомога від університету Менделя в Брно iva.jarolinova@mendelu.cz (Іва Яролінова, Iva Jarolínová)	Університет Менделя в Брно надає прихисток студентам, викладачам і науковцям у гуртожитках університету, забезпечує харчуванням.
ФІНЛЯНДІЯ Допомога з працевлаштуванням hiringforpeace@gmail.com	Волонтерська ініціатива «Hiring Ukrainian talents: advertising & communication» надає можливість працевлаштування
mdeleva@ekf.bg	Болгарсько-американський фонд може надати допомогу українським біженцям.

Джерело: складено автором на основі опрацювання публікації (Загоруй, 2022)

Підкреслимо, що фінансова та наукова підтримка, допомога з працевлаштуванням за кордоном, підтримка подальшої участі українських вчених і дослідників у високоякісних дослідницьких проєктах та міжнародному дослідницькому співробітництві – неповний перелік питань, які розглядалися 15 червня 2022 р. на конференції «Ukraine crisis: responses from the European higher education and research sectors» («Криза в Україні: реакція європейських секторів вищої освіти та наукових досліджень»), організована Міністерством освіти і науки України та провідними європейськими організаціями – Science for Ukraine, All European Academies (ALLEA), Kristiania University College, the International Science Council (ISC). У виступах Міністра освіти і науки С. Шкарлета і Президента Міжнародної наукової ради П. Глюкмана, розглядалися питання підтримки, що наразі надається у сфері науки, зокрема:

- можливість участі українських науковців на рівних правах із представниками країн-членів ЄС у програмах досліджень та інновацій «Горизонт Європа» і досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії «Євратом»;

- розпочатий набір кандидатів на призначення академічних стипендій імені Героїв Небесної Сотні та оголошений конкурс на здобуття щорічної Премії Кабінету Міністрів України;

- оголошена Європейською Комісією фінансова підтримка для української інноваційної спільноти, зокрема виділення грантів у розмірі 20 млн. євро для щонайменше 200 вітчизняних технологічних стартапів.

Розглядалася також можливість розширення дослідницької співпраці, збереження наявного співробітництва, відновлення пошкоджених освітніх та науково-дослідницьких систем та інфраструктури і подальшу підтримку України й української освіти і науки, обговорювалися питання надання ефективної підтримки українським науковцям і дослідникам, зокрема можливість продовжити їхню участь у високоякісних наукових проєктах та міжнародній дослідницькій співпраці, а також

перебудову наукової та академічної систем України. Українською стороною було висловлено вдячність міжнародній спільноті за здійснені політичні кроки для забезпечення підтримки та солідарності з Україною. Стейкхолдери з різних країн світу обговорили найкращі практики і розпочали планування довгострокових дій з підтримки та перебудови секторів вищої освіти, досліджень та розробок нашої держави, зміцнення наукових відносин України з Європою. Учасники конференції розглянули, як європейські сектори вищої освіти та наукових досліджень уже зреагували на війну в Україні, поділилися досвідом ефективної допомоги українським науковцям та окреслили план дій на майбутнє (Європейський сектор..., 2022).

Водночас слід наголосити, що вимушене переселення українських дослідників за кордон потребує немалих зусиль і коштів. Різні організації допомагають тими способами і засобами, якими володіють, зокрема, компанією Wizzair надано 100 000 безкоштовних квитків українцям (<https://wizzair.com/pl-pl/#/rescue>).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Насамкінець зазначимо, що розроблені міжнародні програми підтримки українських науковців надають можливість нашим дослідникам не тільки тимчасово продовжити свої дослідження в безпечному та затишному середовищі, а також надають фінансову підтримку, можливість працевлаштування, підтримують науковий розвиток. Отже, результати нашого дослідження дають підстави стверджувати, що всебічна, активна підтримка міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, вчених в умовах воєнного стану є фактом всесвітнього бажання створювати, а не руйнувати, а також доводить цінність дослідницької наукової діяльності у всьому світі.

Підводячи підсумок, наголосимо, що вітчизняна наука, українські науковці мають підставити своє плече, а точніше, застосувати розум і інтелект, аби щонайшвидше досягти відновлення економіки нашої держави. Адже війна закінчиться й настане час відновлення національної економіки. Нинішні історичні виклики, з якими зіткнулась Україна, дають можливість вибудувати нову систему відносин науки і суспільства, підвищити її значущість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні обороноздатності країни, ухваленні суспільно-значущих рішень, формулюванні національних стратегій розвитку.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні проблеми розвитку міжнародної співпраці українських науковців з країнами-партнерами та входження як української науки, так і України загалом до Європейського Союзу.

Список використаних джерел

- Дорогою війни – День науки в Україні – 2022. (2022). URL: <https://cutt.ly/CNpc70Q>
- Європейський сектор вищої освіти та наукових досліджень інформує про заходи підтримки українських науковців. Медіа-центр Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». (2022, 17 червня). URL: <https://cutt.ly/NNpcNUK>
- Загоруй, А. (2022). Для культурних діячів і освітян: допомога і

- працевлаштування за кордоном. URL: <https://bit.ly/3TSsUI5>
- Ініціатива з підтримки, просування та інтеграції дослідників у групі ризику в Європі. (2022). URL: <https://eua.eu/resources/projects/759-inspireurope.html>
- Ініціатива з підтримки, просування та інтеграції дослідників у групі ризику в Європі. URL: <https://eua.eu/resources/projects/759-inspireurope.html>
- Компанія Clarivate пропонує ресурси для дослідників в Україні та за кордоном (2022, 14 липня). URL: <https://bit.ly/3VTV3Ke>
- Країни G7 всебічно підтримують українських науковців. (2022, 13 червня). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/krayini-g7-vsebichno-pidtrimuyut-ukrayinskih-naukovciv>
- Наука під час війни: МОН провів онлайн-конференцію до Дня науки (2022, 23 травня). URL: <https://cutt.ly/oNpcRdG>
- Наука у воєнний час: представник Університету виступив на всеукраїнському онлайн-заході до Дня науки. (2022, 23 травня). URL: <https://cutt.ly/DNpcF0s>
- Науковці під час війни: виявити потреби і впоратись з викликами. (2022, 27 червня). URL: <https://cutt.ly/jNpchjY>
- Познанська, І., Канцур, І., & Назарко, С. (2022). Управління людським капіталом в умовах війни. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1553>
- Шевчук, А., & Шевчук, І. (2022). Освітня аналітика кризь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1420/1367>

References (translated and transliterated)

- Dorohoyu viyny – Den' nauky v Ukraini-2022 (2022) [On the road to war – Science Day in Ukraine-2022]. <https://cutt.ly/CNpc70Q> [in Ukrainian].
- Initsiatyva z pidtrymky, prosuvannya ta intehtratsiyi doslidnykiv u hrupi ryzkyu v Yevropi (2022) [Initiative to support, promote and integrate researchers at risk in Europe]. <https://eua.eu/resources/projects/759-inspireurope.html> [in Bel'giya].
- Kompaniya Clarivate proponuye resursy dlya doslidnykiv v Ukraini ta za kordonom (2022, 14 lypnya) [Clarivate offers resources for researchers in Ukraine and abroad]. <https://bit.ly/3VTV3Ke> [in Ukrainian].
- Krayiny G7 vsebichno pidtrymuyut' ukrayins'kykh naukovtsiv (2022, 13 chervnya) [G7 countries fully support Ukrainian scientists]. <https://mon.gov.ua/ua/news/krayini-g7-vsebichno-pidtrimuyut-ukrayinskih-naukovciv> [in Ukrainian].
- Nauka pid chas viyny: MON proviv onlayn-konferentsiyu do Dnya nauky (2022, 23 travnya) [Science during the war: the Ministry of Education and Culture held an online conference for Science Day]. <https://cutt.ly/oNpcRdG> [in Ukrainian].
- Nauka u voyennyi chas: predstavnyk Universytetu vystupyv na vseukrayins'komu onlayn-zakhodi do Dnya nauky (2022, 23 travnya) [Science in wartime: a representative of the University spoke at an all-Ukrainian online event for Science Day]. <https://cutt.ly/DNpcF0s> [in Ukrainian].
- Naukovtsi pid chas viyny: vyyavyty potreby i vporatys' z vyklykamy (2022, 27 chervnya) [Scientists at War: Identifying Needs and Meeting Challenges]. <https://cutt.ly/jNpchjY> [in Ukrainian].

- Poznans`ka, I., Kanczur, I., & Nazarko, S. (2022). Upravlinnyia lyuds'kym kapitalom v umovakh viyny [Human capital management in war conditions]. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1553> [in Ukrainian].
- Shevchuk, A., & Shevchuk, I. (2022). Osvitnya analityka kriz' pryzmu viyny: vyklyky ta mozhlyvosti dlya vyshchoyi shkoly Ukrayiny [Educational analytics through the prism of war: challenges and opportunities for higher education in Ukraine]. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1420/1367> [in Ukrainian].
- Yevropeys'kyi sektor vyshchoyi osvity ta naukovykh doslidzhen' informuye pro zakhody pidtrymky ukrayins'kykh naukovtsiv (2022, 17 chervnya) [The European Higher Education and Research Sector informs about support measures for Ukrainian scientists]. Media-tsentr Natsional'noho universytetu «Poltavs'ka politekhnikha imeni Yuriya Kondratyuka». <https://cutt.ly/NNpcNUK> [in Ukrainian].
- Zagoruj, A. (2022). Dlya kul'turnykh diyachiv i osvityan: dopomoha i pratsevlashtuvannya za kordonom [For cultural figures and educators: assistance and employment abroad]. <https://bit.ly/3TSsU15> [in Ukrainian].

УДК 177 +17.03 + 378

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.96-105](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.96-105)

Козубцов Ігор Миколайович – доктор педагогічних наук, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Kozubtsov Igor – Doctor of Pedagogical Sciences, Candidate of Technical Sciences, Senior researcher, Leading researcher of the Department of Theory and Practice of Pedagogical Education of the Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7309-4365>

E-mail: kozubtsov@gmail.com

КІБЕРОНТОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Анотація. У науковій статті розглянуті теоретичні основи та практичні аспекти у застосуванні кіберонтологічного підходу у професійній підготовці майбутніх викладачів. Для досягнення мети дослідження вирішено наступні задачі: проаналізовано сучасний стан досліджень та публікацій за ключовими словами термінів «кіберонтологічний підхід», «кіберпедагогіка»; розроблено теоретичні основи та висвітлено практичні успіхи у застосуванні